

Styra socken, Östergötland.

Meddelat av godsägaren Julius Karlsson, Biskopsherga herrgård, Skänninge

Uppptecknat av John Morén, Skänninge.

1504

1504

Loppputrotningsmedel.

1504

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Någon dag i påskveckan, möjligen var det dymmelonsdagen, skulle man tidigt på morgonen stiga upp och sopa golvet. Ju tidigare desto bättre. Sopor-na skulle man strö ut på grannens gård eller åker, ty då ~~skulle man bli~~ ^{blev} man fri från lopporna och dessa komma på dens lott, där söporna utslogos.

En gång råkade tjänsteflickan i en gård bliva sedd av kära mor i grandgården, när flickan hällde ut soporna på morans gård. Det blev ett förskäckligt spektakel, mest kanhanda moran förargade sig över att hon försovit sig och sålunda icke kunde överföra lopporna ^{på} ~~på~~ grannen.

God smörlycka.

Skärtorsdagen skulle man tidigt på morgonen stiga upp och gå upp på ^{täckta} ~~torv~~ taket med smörkärnan och där, sittande vid skorstenen kärna smör. Detta skulle giva rikligt med smör under kommande år och lätthet att få smör vid kärnandet.

Trivsel på nya stället.

Tjänstefolket skulle icke lämna den gamla ^{platsen} ~~platsen~~ eller tillträda den nya vid dagsljus. Det skulle ske efter mörkrets inbrott. En flicka sade en gång: "Det var då väl, att det icke var mörkare, än jag kunde hitta hit, men rätt mörkt var det, och därför trivs jag också så bra här.

Tillträdde ^{platsen} ~~platsen~~ vid dagsljus och lämnades den gamla platsen vid dagsljus, skulle man icke komma att trivas på den nya platsen.

Djurskydd på juldagen.

När man kom hem från julottan på juldagen måste man företaga följande ceremoni för att djuren skulle må väl under året.

Man tog ett fat mjölk, tände ett talgljus höll det på sned så att talgen droppade ned i mjölken. Man förde danken i ring så att man fick talgen rätt ~~spridd~~ spridd. Härefter gick man ut i kostallet och häststället. Man ~~tog~~ fyllde den öppna handen med mjölk och talg och smorde därmed kornas ljuver, oxarna omkring hornfästet ~~och~~ samt ~~hög~~ på den plats på kroppen där okträna vilade. Hästarna smordes under bogträna. Detta skyddade korna mot ljuversjukdomarna och dragarna ~~från~~ mot selbrätt och skavsår.

Dessa seder voro gängse för omkring sextio år sedan.

Enligt min sagesman var man mycket efterbliven och skrockfull i Styra långt in i senare tid.

Skänninge den 2 Nov. 1928.

1504

Herr Docenten C. W. von Sydow,

Lund.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mitt hjärtliga tack för det vänliga och intressanta brevet samt för broschyren om "Tranan och varfrudagen." Jag skall nu försöka att lämna några upplysningar. Om de äro av något värde, är svårt för mig att bedöma, då jag är tämligen obevandrad inom detta forskningsgebit.

Med korsbands sänder jag en artikel "Småbondeliv för 60 år sedan." Den är författad av en gammal man f. d. lantbrukaren A. E. Pettersson förr i Skeppsås, numera bosatt i Skänninge. Densamma som jag i mitt förra brev talade om. Artikeln var först intagen i Skeningebygden, på den tid då jag var dess redaktör, och har sedan även varit publicerad i ~~Kanox~~ Stockholms Aftonblads halvveckouppläga. Möjligen är den redan känd av hr Docenten. Seder och bruk skildrade i densamma äro lokaliserade till Skeppsås i Östergötland, men torde nog vara gemensamma för åtskilliga socknar runt omkring.

Det har icke lyckats mig att få någon ingående skildring om "den siste kärven". Herr Pettersson minnes intet därav. Emellertid besökte jag i går en 80-års man godsägaren Julius Karlsson å Biskopsberga herrgård pr Skänninge. Egentligen var det för att få höra något om en midsommarkälla, som ~~finns~~ ^{finns} därstädes, men så kom han att berätta något om gångna tiders skrock, som han minnes var gängse i hans barndom i Styra församling, Östergötland och följa hans berättelser & kortfattat skick härmed. Det är möjligt att jag sedan, när jag får mera gott om tid, ~~jag~~ kan få tag uti mera fornt.

Emellertid hava vi den kände forskaren och samlaren av gammalt skrock och gamla seder apotekare Martin Lundqvist boende här och bottenskrapar han säkerligen så att det ~~blir icke~~ mera att hemta för någon annan. Roligt nog för resten, ty när det gäller samlandet och tillvaratagandet av det gamla som kan vara av intresse får ingen ^{erund} ~~av~~ sjuka råda, utan i stället en ädel tävlan att finna det mesta möjliga.

Herr docenten frågade efter och önskade veta vad det var för "spökhistorier" som den gamla mannen i Fivelstad berättade mig. Jag tvivlar på, att de kunna hava några större ^{värde} ~~intresse~~, emedan det icke var gamla sägner utan egna upplevelser. Så berättade han, att han icke var hemma, när hans moder dog, var över han var alldeles otröstlig. Då tyckte han en natt, att hans moder uppenbarade sig för honom i drömmen. Vad som förut mest hade ängslan honom var att hon "dött i sina synder", som han uttryckte sig, ty själv var han en troende man. I drömen sade hon till honom, att han ej skulle oroa sig, ty hon hade fått frid med gud.

3/3

Detta blott som ett exempel på hans berättelser om personliga upplev-
ser.

En dag skjutsade han min hustru hit in till staden, vi bodde då på
landet. När de kommo en bit utanför staden i närheten av kyrkogården, stan-
nade han hästen.

"Vi skola hålla här medan liktåget passerar förbi," sade han. Han såg
säg liktåget, men min hustru varnade intet. Efter en stund smäckade han på
hästen.

"Nu kunna vi köra igen, ty nu har liktåget passerat oss. Det kom från
avtagvägen där från Snytringe," sade han med piskan pekande på en gård som
låg ett stycke från vägen.

Mannen är, som jag redan i förra brevet omnämde, nu avliden. Han
hette P. J. Hall och var från Risberga i Fivelstad socken, Östergötland.

Apropå Fivelstad så var det en ung man som för några års sedan bereste
trakten samlade gamla sägner och visor. Han var visst från Lund. Han besök-
te bl. a. en gammal gubbe, Eriksson i Marieberg, Fivelstad och fick där
enligt vad det sades, mycket intressanta saker, så att gubben Eriksson till och
med fick en tacksamhetskrivelse från Lund har det berättats mig. Det var
i grevens tid upptecknaren besökte den gamle mannen, ty nu är han död.

Förlåt min långa epistel. Hoppas att det sända kan vara herr Docenten
till något gagn.

Högaktningsfullt

Johan Morén

... som den gamle mannen i Fivelstad berättade mig. Jag tvivlar på att
de kunna hava några större ärore sedan det löke var gamla sägner utan
egna upplevelser. Så berättade han att han löke var hemma, när hans moder dog
veröver han var alldeles ofröslig. Då tyckte han en natt ett hans moder
upphandlade sig för honom i drömmen. Vad som förut värt hade ängslan honom
var att hon "dött i sina änder", som han uttryckte sig, ty själv var han en
troende man. I drömmen sade hon till honom att han ej skulle öron sig ty
hon hade fått frid med gud.